

УКРАЇНА В МИНУЛОМУ

ВИПУСК 1

Київ-Львів
1992

UCRAINA IN ANTIQUIS

VOLUMEN I

Kioviae-Leopoli
MCMXCII

УКРАЇНА В МИНУЛОМУ

ВИПУСК 1

Київ-Львів
1992

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ

Редакційна колегія:
Ярослав Дашкевич, Ігор Скочиляс, Ярослав Федорук

Матеріал статей викладено в авторській редакції.

Випуск підготовлено за сприянням:

Інституту української археології Академії наук України (Київ)
Інституту національного відродження при Тернопільській
крайовій раді Народного руху України
Тижневика "Post-Postup" (Львів)
Газети "За вільний край" (Борщів)

© Я.Дашкевич, І.Скочиляс,
О. Мальчевський та ін., 1992

у 0503020900-038 Без оголошення

92

ISBN 5=87332=016=0

* *
* *

Цей збірник, присвячений проблемам минулого України, не різниться від багатьох інших за своєю спрямованістю та структурою, але необхідність його появи випливає з сучасних умов розвитку українських гуманітарних наук. Схоже на те, що зрештою на нашій землі відроджується давнє державне життя. Тисячолітні прагнення народу та його еліти звільнитися від іноземного панування, налагодити власний політичний та господарський механізм управління та піднести національну культуру тепер мають значний відсоток можливості для реалізації. Минають часи створення примітивних догматичних схем на кшталт "od morza do morza" і "единая, неделимая", в яких не було місця прагненню України стати повноцінним суб'єктом історії. Їхнє відлуння ще й досі прокочується по наукових виданнях. Але необхідно позбутися ідеологічної догми. Українській державі потрібна об'єктивна наука. І на цьому шляху такий збірник покликаний боювати найменшою мірою сприяти згуртуванню сил для розвитку українознавства.

Видається на честь сторіччя
ВОЛОДИМИРА ГРЕБЕНЯКА,
археолога,
працівника музею НТШ у Львові,
студента IV року філософії Львівського університету,
котрий поліг в бою під Галичем
(18.XI.1892 - 7.VI. 1915)

ХМЕЛЬНИЧЧИНА В ДОКУМЕНТАХ¹ (між Замостям та Зборовом)

Пропонована добірка матеріалів не вносить якихось особливих змін у вивчення історії України та суміжних держав. Деякі з них використовувалися у працях українських та польських вчених. Але, здається, попри це документи могли би доповнити загальну картину Хмельниччини ще кількома штрихами. Всі джерела подані мовою оригіналу, окрім першого, до якого додається українська транскрипція лише тому, що у свій час він був транскрибований на польське письмо з української мови. Залишається невідомим час запису цієї промови (ймовірно, перед Пилявцями або Зборовом), бо текст не констатує майже жодного факту. Також не знаємо, яким чином вона потрапила до рукопису Оссолінських - можна припустити, що вона була записана якимось польським виступом від промовця. Але не це важливо, а те, що такий маленький образок дає дуже добру уяву про національно-станову свідомість низового козацтва (останні слова свідчать, що промовець був не самітній своїми міркуваннями), а посередньо - і про соціальні та національні домагання нищих прошарків суспільства, що частіше зустрічаємо в народній творчості, аніж у письмових джерелах.

За незначним винятком документи витягалися з гродських актів різних міст Східної Галичини. Від другого до сьомого документу включно - це відгомін козацького походу на Замостя, коли великі міста охопила паніка і багато міщан кидали свої маєтності, рятуючись на захід. Цілком природньо, що їхнє майно йшло у першу чергу на відкуп Хмельницькому в разі козацької облоги (II). Але з відступом гетьмана народ не підкорився старій адміністрації Корони і повстання в різних районах Волині та Поділля продовжувалися². Однак державне життя Польщі почало помалу налагоджуватися: вільні маєтності наділялися новими власниками³, скликалися сеймики, що

¹ З цієї нагоди хотілося би висловити свою подяку за сприяння в комплектуванні документів працівникам Львівського архіву Н.Царьовій, І.Сварнику та О.Гірнику.

² Маємо, зокрема, універсал короля від 12 грудня 1648 р. видрукований С.Томашівським, згідно з яким на придушення виступів у Руське воеводство мав відправитися М.Остророг. Коронний підчашій повідомив про свій виступ лише через тринадцять днів. - Жерела до історії України-Руси. - Львів, 1898. - Т.IV. - Док.32, 37. Також док.52.

³ Цікаво, що Микола Кисіль, отримуючи Черніївські землі, їхав у той час на відомі трактати з Хмельницьким (див. док. III).

були позбавлені можливості зібратися "... з причини теперішньої небезпеки і жалібного для Вітчизни міжкоролів'я ..." (IV), містам і селам надавалися привілеї про увільнення від різних повинностей⁴ і т.д. Галичина і, фактично, вся Україна були добре охоплені руїною - наслідком першого року війни. Землі Руського воеводства не могли вибрати з міст жодних поборів для комплектування війська на дальшу війну, також земля Холмська, воеводства Чернігівське, Волинське, Подільське (окрім Летичівського староства), правий бік Сяну-Перемиського і т.д., і т.п.⁵ Не було можливості скликати сеймик у Києві, а натомість - у домініканів Луцька. Депутатів на Коронний Трибунал з Волинського воеводства обирали в Кам'янці, з Чернігівського - у Варшаві, чий сеймик мав зібратися у люблінських домініканів⁶.

До руїни, яка лишилася після Хмельницького додалася та, що вчинилася польськими військами. Землі, "... знищені і спустошені неприятелем, на остаток до останньої згуби припроваджені постійними рухами жовніра" (V). У Самбірській королівській економії та Дрогобицькому старостві призначали собі становиська, вибирали грошові та натуральні податки, "... нищили підданих тяжкими і незносними поборами" (VI). І все це попри те, що "... Дрогобич від козаків внівець окривавлений, висічений і пограбований ...". Король не міг перепинити подібні свавільства і його універсали лишалися без належних наслідків. Жовніри пустошили села, "... що від неприятеля коронного лишилися, зовсім не звертаючи увагу на убогства осиротілих [людей] ..."⁷ У Сквилові, наприклад, під Львовом

⁴Див. док. V, VI. Універсал про увільнення Перемишля слід розглядати разом зі "Шкодами, котрі місто П. зазнало під час вторгнення неприятеля коронного". - Центральний державний історичний архів у Львові (далі ЦДАЛ). - Ф.13. - Оп.1. - Т.376. - С.844-845; Ф.13. - Оп.2. - Од.зб.16. - С.395; у Томашівського - Жерела ... - Львів, 1901. - Т.V. - С.164.

⁵Przywileie u Constitucie seymowe za panowania je[go] krolewskiej mci Jana Kazimierza. - Kraków, 1649. Зберігається у ЦДАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.221-222.

⁶ Там же. Ось типовий стан маєтків Галичини після відступу Хмельницького з донесення одного урядника: "... одразу по відступу козацького неприятеля [я] був присутній у згаданіх добрах [м.Угнів та у селах Бельзького воеводства. - Я.Ф.] і там велике спустошення тих маєтностей через неприятеля Речі Посполитої козаків і татарина, тобто: спалення доценту замку, кам'яниці, спустошення гумна у фільварках, спалення і в самому місті розібрання винниці і статків, знищення халуп; бачив ледь не до щенту спалені села Рудя або Волю Михайлівську, також Тудорковичі. Про захоплення у підданих овець, коней і волів ці ж піддані скаржилися ...". Або в іншому місці: "... також ... хлопів побрано, котрих до тих часів немає ...". ЦДАЛ, ф.1, оп.1, т.236. - С.198, також с.32.

⁷ЦДАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.335.

польська хоругва, не задовільнившись податком, вчинила грабунок і побиття людей⁸. Такий самий грабунок потерпіло с.Сушиця, що належало сяноцькому старості⁹. Доходило до відвертого розбійництва, коли жовніри однієї хоругви нападали на драгунів іншої, як то було з компаніями Фірлея та Острозького¹⁰, або з ротмістром Марком Гдешинським, коли на його табір під Зборовом напали жовніри ротмістра Миколая та поручника Юрія Залеських. Останні, вдаючи з себе татар, зночі гвалтом налетіли на табір, "... закували людей, котрі боронилися, і забавши деяких своїх, поранивши інших, ... побрали речі зі скринь ..."¹¹.

На тлі цієї руїни, українських повстань, жовнірських розбоїв починалося королювання Яна Казимира і проходили переговори з Хмельницьким. Очевидно, що наслідки Переяславської комісії вразили не лише короля та його двір, але й усе польське громадянство. Партія радикальної боротьби з козаками Яреми Вишневецького та Андрія Лещинського починала домінувати над лояльними королем та канцлером Оссолінським. Видання двох покликів до посполитого рушення за місяць і майже двадцять днів до закінчення перемир'я з Хмельницьким (VIII) мусило означати певний поступ зі сторони короля його противникам, або навіть деяке загравання з ними¹². Про це видно також з універсалу про збір півтора

⁸ Там же.

⁹ ЦДАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.59.

¹⁰ Там же. - С.12-13.

¹¹ Своїм гетьманським судом Я.Вишневецький та М.Остророг на той час великий та польний коронні гетьмани наказали страгити винних. Миколайові Залеському, однак, вдалося втекти з ув'язнення. ЦДАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.991-994.

¹² До останнього часу в історичній літературі датою видання першого і другого поклику до посполитого рушення вважають 9 травня (*Kaczmarczyk J. Bohdan Chmielnicki. - Wrocl. - Warsz. - Gdańsk. - Łódz, 1988. - S.100*). Сучасні вчені йдуть слідом за Л.Кубалею, М.Грушевським та В.Томкевичем, чий погляд опиралися на документі з королівської канцелярії, видрукованому у Я.Міхаловського (*Kubala L. Jerzy Ossoliński. - Warsz., 1922. - S.351; Грушевський М. Історія України-Руси. - Кнів-Відень, 1922. - Т.VIII. - Ч.III. - С.165; Tomkiewicz W. Jeremi Wiśniowiecki. - Warsz., 1933. - S.303; також Якова Michalowskiego księga Pamiętnicza. - Kraków, 1864. - Dok.101*). Кубала лише констатував, що у гродських актах Львова універсал про перший і другий поклики видрукований від 3 квітня, (див. пр.45-а на ст.464). Але важко заперечити, що цього числа король не видав двох покликів, бо той самий універсал, окрім Львівських актів, зустрічаємо також в актах Белза, Буська, Жидачева, Перемишля (також у фасцикулах Перемиських актів). До того ж знаємо лист Ст.Лянцкоронського до львівського підсудка від 5 травня (тобто за чотири дні від дати, яку подає Міхаловський. Див. *Grabowski A. Ojczyzste spominki. - Kraków, 1845. - Т.II. - S.19*), де він говорить про необхідність третього поклику,

подимних податку та зведення його до Варшави до коронного скарбу лише за шість днів - "... найдалі до останнього дня квітня теперішнього року ..." (X). Звичайно, це зумовлювалося можливими дезертирствами серед найманців, але така причина не виникла раптово, і не знати, чи лише під цим, хоч і загальним, аргументом виправдовувалася несподіваність і надзвичайна поспішність рішення, що стосувалося державного скарбу (про фінансові військові справи див. також док. XIII). Великих видатків вимагали також роботи по налагодженню системи оборони міст, зокрема Львова, що впливало з попереднього досвіду війни (XII).

23 травня закінчувалося перемир'я Хмельницького з поляками, і у Польщі готувалися до могутнього наступу козаків. Але окрім зайняття нейтральної території у межиріччі Случі та Горині, якихось особливих військових дій не відбулося. Натомість передові польські відділи з хоругвами Остроорога та Лянцкоронського розпочали свій наступ. Польське військо чекало третій поклик короля, але Казимир не спішив завчасно з посполитим рушенням. Універсал Яреми Вишневецького, хоч в добрих тонах, але дуже показово відображає незадоволення певного кола військових угодовською політикою вищої влади в часі, коли навіть "... самого й. м-ті пана воеводи кийвського, комісара по умиротворенню теперішнього бунту, погляд [той], [що] нам сповіщає час нічого іншого, як лише тяжкі битви" (XIV). І лист Казимира від 7 червня є, безумовно, відповіддю на універсал Вишневецького, своєрідним словом гонору короля, щоб не пошкодити своїй репутації і відвести небезпеку конфедерації (XV).

Але наскільки була спроможність самого короля зібрати посполите рушення, коли країна була кинута у прірву безвідповідальності, руїни та розбою, коли з часу видання двох покликів Ян II у липні не мав "... відомості, яка є готовність стану шляхецького по воеводствах"¹³? Не маючи певної інформації про татарську допомогу Хмельницькому, король призначив військові

жодним словом не згадавши про двоє, що йому передували: "Прошу, щоб військо, котре там бавиться, озброювалося швидко та буремно, і щоб якнайшвидше обличалося. Щоб не закинули посполитого рушення, а третій поклик видали «кнайшвидше». Тобто у Михаловського ми маємо пізніший варіант універсалу для Познанського воеводства. Як і в подальшому, коли видавався третій поклик, два попередніх з'являлися для окремих воеводств у різний час. Цікаво і, напевно, не випадково, що того ж 3 квітня король видав універсал на підтвердження привілею Володислава IV від 1645 року міщанам Києва - міста, що належало до козацької території згідно з переяславськими умовами у лютому (ЦДІА у Києві, ф.62, оп.1, сп.1, арк.121-123).

¹³ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.649-652. Видрук. у J.Michał ... - Dok.126, пом. загол.: "Wici trzecie na pospolite ruszenie (pod Zborów)".

огляди воеводств на 11 серпня¹⁴. Тому можна собі уявити наскільки несподівано у Любліні з'явилася вістка про облогу польських регіментарів у Збаражі, новина, що перекреслила всі плани Казимира та Оссолінського. Не маючи порядних військових потуг, король одразу вирушив з Любліна, видавши у Красному Ставі третій поклик для Бельзького воеводства (XVIII, XIX), потім до всієї Корони (XX). Хоч як чекали на третій поклик і готувалися до нього, хоч як пізно він був виданий, однак навіть ближні до короля урядовці були вражені, "... що так несподівано вийшов третій поклик з причини ... швидкого наступу того неприятеля"¹⁵. Бажаючи якось регулювати постачання продуктів для війська, також запобігти жовнірським знущанням над людьми, король призначив магістрів провіанту (XXI. див. також док. С.Лянцкоронського - XVI). За зразком походу 1621-го року, у стислий час призначив уряд Корони на період своєї відсутності під регіментом дружини Марії-Людвіги (XXII). Сам вирушив під Зборів з тими силами, котрі спромігся зібрати. Розпорошеність, незібраність, децентралізація управління та влади підсилювалася татарськими наїздами на віддалені місця від свого обозу. Бже бачили, як цим користалися грабіжники. Ці ж татари, "... що пльондували коло Львова ...", не давали можливості людям організуватися у послоните рушення своїх воеводств задля безпечного переїзду¹⁶. Для різних регіментарів такий стан заставляв вживати яких-небудь заходів, щоб бодай найменшим чином організуватися в єдину силу (XXIII).

Окрім описаних, деякі з документів мають причинковий характер (IX, XI - обидва, XVII) і дають лише одиничну уяву до загального процесу, що відбувався у польських урядових колах.

Документи

I

*Przemowa kozaka do wojska kozackiego, kiedy tatarowie do Niestra
sciągali a do kozakow o pomoc przystali*

Pane atamane u panowie mołoycy! Wolno, szczo wola hetmanskaia u wasza robity, ale nie znaiu, czy budet to harast, abysmy mieli pochanom sobie za opiekuny braty. Boh da, u woysko nasze moze to

¹⁴ Там же.

¹⁵ ЦДАЛ, ф.181, оп.2, спр.225: лист Мик. Даниловича до своєї дружини з Перемишля від 27 липня.

¹⁶ ЦДАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.765-766.

samo sprawity, ze sie przez tych pachancew Lachom mozemy bronity, y [przez] krola pana naszego krzywdy naszey dochodyty. Na co wszyscy: harast howoryt, buchne harast!

Від. рукоп. Львівської Наук. бібл. АН України ім.В.Стефаніка (делі ЛНБ АЗУ), Оссол., 225/II, л.56-зв. (копія).

Промовс козака до війська козацького, коли татари підходили до Дністра і посилали до козаків за підмогою.

Гане отамане, і панове молодці! Вільно, що воля гетьманська і ваша робити, але не знаю, чи буде то гаразд, аби ми мали поганів собі за опікунів брати. Бог дасть, і військо наше може то само справити, що попри тих поганів від ляхів можемо боронитися, і через короля, папа нашого, кривди нашої догодити. На що всі: гаразд говорить, бігме гаразд!

II

Лист Яна Казимира до львів'ян з вимогою повернути речі тим, хто втік з міста перед наступом Хмельницького, зокрема шл.Миколайові Боїму. Варшава, 7 грудня 1648 р.

Ioannes Casimirus Dei gratia electus rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae, Smolensciae Czernichouiaeqe, necnon Sueciorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex.

Spectabiles et famati fideliter nobis dilecti. Mamy te wiadomosci, ze wier. w., nie mając tak dalece wielkiey potrzeby, y zadney nie czekaiąc nieprzyiacielskiej imprezy, zarazescie niemale zbiory y dobra tych, którzy z pewnych przyczyn z miasta przed nastąpieniem nieprzyiacielskim wyiechali byli, na okup dobr swoich y dla calosci miasta wszystkiego nieprzyiacielowi wydali. Zaczym, iako sie nam takowy postępek podobac nie moze, tak chcemy to miec po wier. w., abyscie ducia proportionie substantyi mieszanina kazdego na ten okup składac sie im kazali, ktor m zdrowie y maietnosci swe w spolnym niebezpieczenstwie oswobodzili. A yz medzy innemi sławetny Mikołay Boym ukrzywdzonym sie znajduie, ktoregosmy samego y dobra iego pod protekcią naszą krolewską wzieni, przeto napominamy wier. w. y to miec chcemy, abyscie pomienionemu Boymowi tak dobra w miescie pozostale oddali, iakoby zadney dla odiazdu swego nie ponosil szkody ani vyny¹, y confiskatią sie w tey mierze nie zastaniali, koja tylko pod uwagę sądu naszego krolewskiego

¹ В оригін.: вину.

podpada y iemu nalezy. Stosowac sie tedy wier. w. do tey wyrazney woli y rozkazania naszego będziecie dla łaski naszej y z powinności urzędów swych. Ktorem zatym zyczymy dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia VII mca grudnia. Roku Panskiego MDCXLVIII panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex.

На зв.: "Spectabilibus et famatis pro consuli consulibus tolique magistratui cuitatis nostrae Leopolensis fideliter nobis dilectis". Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.132, оп.1, спр.68 (оригінал).

III

Універсал короля про надання добр держави Черніівської, воєводства Руського хорунжому новгородському Миколайові Кисілю. Краків, 20 січня 1649 р.

Jan Kazimierz z łaski Bozey krol Polski, wielkie xięze Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudzkie, Inflanskie, Smolenskie, Czerniechowskie a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny krol.

Wszem wobec y kozedemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, a osobliwie poddanym naszym z dzierzawy Czernieciowskiey nazwanej, w woiewodstwie Ruskiem leżącey. Łaską naszą krolewską conferowalismy pomienione dobra po smierci urodzonego Michała Kuropatwy, do dispozyciey naszej przypade, urodzonemu Mikołaiowi Kisielowi, chorążemu nowogrodzkiemu. Roskazuiemy wam tedy, abyscie pomienionego donataryusza naszego za prawdziwego dzierzawce swego mieli y znali, wierchnosc iemu przyznawali, czynsze, roboty y powinności wszelakie, ktoescie powinni tak iemu, iako y iego namiestnikowi, odprawowali a wniczym iemu upornie nie stawiali sie, pod łaską naszą y surowym karaniem ynaczey nie czyniac. Na co dla lepszey wiary, ręką naszą podpisawszysie, pieczęć koronną przycisnąć roskazalismy. Dan w Krakowie dnia XX miesiaca stycznia roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex. Stanislaus Skarzewski regens cancelariae regii maiestatis. Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.5, оп.1, т.141. - С.1166 (копія).

IV

Лист Яреми Вишневецького до шляхти Галицької землі про скликання сеймику для обрання судді.

Краків, 23 січня 1649 р.

Jeremi Michał Korybuth, xiąże na Wisniowcu y Łubnach, Wisniowiecki, ziem Ruskich woiewoda, hetman wielki koronny, Kariowski etc., etc. starosta //

Jasniewielmożnym, wielmożnym urodzonym ichmosciom panom starostom, urzędnikom y wszystkim obywatelom stanu rycerskiego ziemie Halickiey y powiatow, do niey należących, moim mosciwym panom y braciey. Przy zaleceniu usług moich braterskich wiadomo czynnie, iz po zesciu z tego swiata sławney pamieci je[go] mosci pana Adama Łychowskiego, sędzega ziemie Halickiey, wakuie na ten czas sęstwo Halickie, na ktorzy urząd iz wm.m.m. panowie z poyszro[d] dla siebie osob cztery do prezentowania jego krolewskiej mci według prawa obrac powinniscie. Przetoz władzą urzędu mego, przychylaiąc sie do prawa pospolitego, poniewasz dla terazniejszych niebezpieczeństw y zaśosnego Oyczyźnie interregnum seymik electy sedzega Halickiego zložon bydz przedz nie mogli. Teraz on na dzien osmy miesiāca marca w Haliczu składam, na ktorzy dzien y miejsce abyscie wm.m.m. panowie iakwnaywiększey frequently ziechali sie, y czoby na ten urząd sposobnie obrali, prosze, lasce sie y przyiazni wm.m.m. panow pilnie na ten czas zalecaiać. Datum w Krakowie die vigesima tertia januari millesimo sextentesimo quadragesimo nono. Locus sigilli. Wm. moich mosciwych panow uprzeymie powolny brat y sluga Jeremi Michał Korybuth, xiąże na Wisniowcu y Łubnach, woiewoda Ruski.

ЦДІАЛ, ф.5, оп.1, т.141. - С.1112-1113 (копія).

V

Універсал короля про звільнення містечка Радимного та с.Луковиці від військової повинності за причиною розорення козаками та королівськими хоругвами.

Краків, 9 лютого 1649 р.

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн. тит.)

Wszem wobec y kożdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, a mianowicie pułkownikom, oberszterom, rothmistrzom, kapitanom, porucznikom y wszystkim rycerstwu jeznemu y pieszemu Polskiego y cudzoziemskiego narodu woyska naszego tak quarcianego, iako y teraz swiezo zaciągnionego y zebranego, wiernie nam miłym łaske naszą krolewską, wiernie nam miły. Maiąc względy baczenie na maietnosci, to jest miasteczko Radymne y wies Łakawiec nazwane, do biskupstwa

Przemyskiego należące, przez rękę nieprzyjacielską zniszczone y spustoszone, a na ostatek przez zownierczę, ustawicznie przychodzonego, do ostatniey zguby przyproawdzone, zdalo sie nam za rzecz sluszną pomienione mаетności - miasteczko Radyмно y wies Łukowiec nazwane, do tegosz biskupstwa Przemyskiego należące, - od stanowisk y wszelakich exaktiey ciężarow...² // zownirskich iako kolwiek nazwanych, uwolnic y excipować. Iakosz tym uniwersalem naszym uwalniamy y excipiemy, chcąc to nieć po wierności waszey, y serowo rozkazując, aby żaden nie wazył sie w pomienionych mаетnościach stanowisk, stacyey pieniężnych y do żywności należących, wybierać, pokarmow, odpoczynkow y noclegow odprawować, ani żadney naimnieyszey krzywdy y ciężkości mieszczanom y poddanym tamtecznym iakim kolwiek pretextem czynić, ale y owszem ych ochronić. Iesliby sie też kto tak swowolny y nieposłuszny temu uniwersalowi naszeru znalazł, niechay tego pewien będzie, iż za skargą ich, podług ostrości artykułow wojskowych, tak karany będzie y wszystkie szkody niepochybnie z zoldu swego nagradzać będzie. Na co sie dla lepszey pewności, ręka naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnoc roskazalismy. Dan w Krakowie dnia IX mca lutego roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego, Szwedzkiego roku pierwszego. Uniwersal od żołnierzow³ do miasteczka Radyмна y wsi Łukowca. Tomasz Vieyski reg[ia]e m[ai]es[t]at[is] secretarius. Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.163-164. (копія)

VI

Універсал короля про увільнення міста Перемишля від жовнірських постойв

Краків, 17 лютого 1649 р.

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie pułkownikom, oberszterom, rotmistrom, capitanom, porucznikom, także y inszym wszystkim officerom y towarzystwu usarskich, kozackich, raytarskich y pieszych chorągwi, które by w iakim kolwiek zaciągu naszym y Rzeczy Pospolitey kwarcianym y powiatowym zostawali. Ninieyszym uniwersalem naszym wiadomo czyniemy, iż my, mając miłosciwy wzgląd // y baczenie na wiare, cnote y odwagę miasta naszego Przemysla, która nam y wszystkiey Rzeczyptej pod czas teraznieyszey rebelliey kozackiey stratą substanczey swoich y odwaga

² Далі слово частково пошкоджене.

³ Певню, що має бути „do żołnierzow”.

zdrowia pokazało y oswiadczyło, gdy tak srogiey potencyey y sztarmom nieprzyziacielskim tak Tatarskim, iako tez Kozackim oparło sie y mezne wytrzymało, a za tym nie tylko pochwale od wszytkiey Rzeczytpey, ale tez wszelaką wdzieczności y nagrode słusznie odnieśc by miało. Przetoz poniewasz do ostatniego, prawie, zniszczenia przez tegoz nieprzyziaciela za dotrzymaniem wiary y cnoty swojey na ten czas przyszło nic słusznieszego bydz nie rozumiemy, tylko aby od stanowisk y stacyey wszelakiego żołnierza wolnym zostało. Iakosz teraznieyszym uniwersalem naszym onych uwalniamy, surowo przy tym, nie tylko władzą naszą krolewską, ale tysz z władzy zwierzchności, która na ten czas za rostawaniem w rękach naszych buławy koronny mamy, roskaziemy y napominamy, aby sie zaden od tego czasu po wzieciu wiadomości o tym uniwersale naszym nie wazył w pomienionym mieście stawac, ani zadnych stacyey wybierac do dalszey woli y ordinacyey naszej. A teraz aby te chorągwie, które kolwiek tamze stanowisko swoje mają, ex nunc ustępowali, ynaczey nie czyniąc pod łaską naszą y surowością artykulow woyskowych, które na sprzeciwiających sie exendowane będą. Na co dla lepszey wiary ręką naszą podpisalismysie y pieczęć koronną przycisnąć roskazalismy. Dan w Krakowie dnia XVII miecącya lutego roku Pan // skiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego - pierwszego. Albertus Kadziłowski secretarius regni] m[aiens]t[at]i[s]. Ioannes Casimirus rex.

ЦДАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.193-195 (копія)

VII

Універсал короля про те, щоб війська не знуцалися над підданими і не грабували їх.

Краків, 17 лютого 1649 р.

Jan Kazimierz z łaski Bozey krol Polski (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie pułkownikom, oberszterom, rothmistrzom, capitanom, porucznikom y innym oficirum y towarzystwu usarskich, kozackich, raytarskich y pieszych Polskich y Niemieckich chorogwi, którzyby w iakim kolwiek zaciągu naszym y Rzeczytpey quarcianym albo powiatowym zostawali, ninieyszym uniwersalem naszym wiadomo czyniemy. Aczkolwiek surowemi constitutiami tak dawnieyszemi, iako tesz poslednieyszemi obwarowane są dobra oeconomiczne stolu naszego, aby w nich zadne zownirskie stanowiska a nawet y przez nie przychodzenia, a daleko więcey statie lub pienięzne, lub do zywności należące, wybierane nie były. Obostrzywszy to paena peculatus na takowych, którzy by wyraznemu prawu y surowym constitutiom

występnemi byli. Poniewasz jednak mamy te wiadomości, iż pewne chorągwie, nie pamiętając na surowość prawa pospolitego (zasłaniając się podobno zmyśloną o takowych prawie ignoracją), wazyli się w oekonomię naszej Samborskiej y starostwie Drohobyckiem (gdzie samo miasto Drohobycz od Kozaków jest wniwiecz obroczone, wysieczone y wyrabowane) y innych miasteczkach y wsiach, do tejże oekonomię naszej Samborskiej y starostwa Drohobyckiego należących, samowolka sobie naznaczac, leze odprawowac, statie tak pieniądze, iżko do żywności należące, wybierac, poddanych niszczyć przez ciężkie y nieznosne exaktie. Obracac przeto my chcąc na początku panowania naszego, iako ynsze wszystkie rzeczy, które by s kluby swoiey wyszły, do dobrego porządku przywieść, a naprzód, co do przystoynego stołu naszego krolewskiego wychowania należy. Stosując się do praw y Constituyi koronnych nie tylko z władzy naszej y powagi krolewskiej, ale też s tey, którąmy dla dobra Rzeczy y bezpieczeństwa iey przy sobie zatrzymali, hetmanskiej zwierzchności y buławy koronney, surowo napominamy y roskazujemy, abyscie za wzięciem pierwszej wiadomości o tym uniwersale naszym, zaraz y niemieszkanie z dobr oekonomię Samborskiej, także y z starostwa Drohobyckiego, miast, miasteczek y wsi, do nich należących, ex nunc ustępowali y wyjeżdżali. A przy wyjeżdżaniu zadnych krzywdy, ani ciężkości tamecznym poddanym czynić nie wazyli się. A teraz abyscie pod surowe paeny za sprzeciwieniem się prawu pospolitemu y woli naszej niepodpadli, szkody wszystkie przez wyciągnięcie stacyey pomienionym poddanym nagrodzeli y popłaczeli, y onych dostatecznie wkontentowali, bo ynaczej oto wszystko instigatorowi naszemu koronnemu saluam contra transgressores viam agendi // sine intermissione zachowuiemy. Na co dla lepszej wiary ręką naszą podpisałismy się y pieczęć Korony przycisnąc roskazalismy. Dan w Krakowie dnia XVII miesiąca lutego roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego - pierwszego. Albertus Kadziłowski secret. r[e]giae m[ajest]at[i]s. Ioannes Casimirus rex.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.2., од.зб.16. - С.123-124; також ф.13, оп.1, т.376. - С.279-281. Той самий універсал з деякими змінами - ф.13, оп.1, т.376. - С.244-246 (всі - копія).

VIII

*Універсал короля про видання двох покликів
для посполитого рушення.*

Варшава, 3 квітня 1649 р.

Jan Kzimirz etc.

[Wszem wobec y kazdemu] zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie wielmożnym dignitarzom, urzędnikom y wszystkim stanu

rycerskiego woiewodstwa Ruskiego obywatelom, uprzejmie y wiecnie nam miłym, oznaczmyemy. Na pierwszyna panowania naszego wstępie, zastanawszy krwawą y niebezpieczną nam w silie powinnościach zruśconą, we wszystkich niemal stronach scisloną Rzeczytu, chcieliśmy pacatis mediis ten zapal ugasic y do posluszenstwa przeszlego zawziętych na wyuzdaną rebellią buntowników przywiesz, aby sie zobustron więcej krew swoią nie lala. Ale iz iuz ta swawola coraz większą gore bierze, y ufność w silie swcicy y postropanych coniuratiach mając, do uspokoenia naklonic sie nie chce, przydzie wszystkich Rzeczytpey sil na iey zdrowienie ruszyc, do czego osobą naszą my przyklad dac chcemy, niocąc ukrowie y dostoienswo nasze za calosc y bezpieczenstwo panstw nam od Pana Boga powierzonych. Nie wątpiac ze wszyscy poddani nasz y z tym ze affektem y odwagą do ratunku spolney Oyczyzny pospieszą y do boku sie naszego slawa, zdrowie y substantie swoje na obronę iey ochotnie odwazając. Przeto władzą seymu blisko Constitutey przeszlego, która na takowe niebezpieczenstwo ten nam ratunek ukazala, dawamy ten list nasz, który zaraz za dwoie wici bydz rozumiany⁴, napominamy, y rozkazując wszystkim, którzy z powołania szlacheckiego według praw dawnych służbe woienną powinni, aby na te expeditią tak sie gotowali, iako by za trzeciemi y ostatniemi wiciami naszemi, zaraz na kon wpadali // y tam szli, gdzie tego potrzeba Rzeczytpey pokaze. Napominamy takze woiewody, kasztelany y insze woiewodztwa Ruskiego urzędniki, aby wzczas o pułkach swych wiedzieli y zlozoną na sie powinność wykonywali, reasumując wszystkie prawa w porządkach pospolitego ruszenia, wszystkie paeny na nieposluszne postanowione. Co, zeby do wiadomosci wszystkich przyszło, rozkazujemy, aby ten list podług zwyczaju do akt byl wpisany y przez woznego publikowany. Dan w Warszawie dnia III miesiaca quietnia roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego roku pierwszego. Ioannes Casimirus rex. Ioannes Gębicki, secretarz regni m[ajestatis].

ЦДІАЛ, ф.13, оп.2, од.зб.16. - С.281-282. Той самий універсал див. також у ф.1, оп.1, т.236. - С.341-342; ф.3, оп.1, т.21. - С.1912-1913; ф.7, оп.1, т.40. - С.341-342; ф.9, оп.1, т.399. - С.107-109; ф.13, оп.1, т.376. - С.696-697 (всі - копія). Він же, але для Познанського воєводства від 9 травня друкований у збірці: J.Michalowskiго ks. Pam. - Dok.110.

⁴ Dla większego w teraznieyszym zaurzasnienu Rzeczypospol. ubezpieczenia pospolite ruszenie dla wszystkiey Korony y prowincyi, do niey należących, wedle Constitucyey 1621. za jednostayną, zgodą...uchwalamy... tak, ze pierwsze wici za dwoie rozumiany będą... - Przywileie y Constitucie seymowe... - S.214.

IX

Універсал короля, щоб добровільні війська збиралися довола
ім. Стеніслава Пожовського, королівського покойового.

Варшава, 3 квітня 1649 р.

Jan Kazimierz (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie stanu rycarskiego ludziom konnym y pieszym tak Polskiego, iako y cudzoziemskiego narodu y tym, ktorzym ochota do uslugi Oyczyzynie przed oczyma iest, na pograniczu ku Ukrainie mieszkajacym, wiernie nam miłym, oznaumujemy. Iz my, widząc ochote urodzonego Stanisława Pozowskiego, dworzanina покойowego naszego, Go uslug naszych y Rzeczyntey, tudziej y dzielność, która przy odwadze y szczesciu swym, pod terazniejszy czas wyuzdaney sweywoli Kozackiey chce oczywiscie mężnym a nieustraszonym sercem w daniu wstrętu zapędom nieprzyacielskim y rozerwaniu sił ich wyswiadczyć, dalismy mu ten uniwersał nasz, iakos daiemy na ochotnika zebranie, z ktorym by na sławe dobrą w Oyczyzynie przez dzielność swoje załobic mogli y nieprzyaciela domowego do przyzwoitego posluszenstwa, siłu iego, w ktorych ufność pokłada, nadwątliwszy, przywiódł. Declaruiąc przez ten uniwersał wolą naszą iz ktokolwiek by chciał Oyczyzynie przysłuzyc sie y pomienionego urodzonego Pozowskiego kupic sie y na sławe dobrą sobie zarabiać. Co do wiadomości wszytkich, komu to wiedziec należy, a mianowicie wodzom woysk naszych y regimentarzom, pułkownikom, oberszterom, rotmistrzom, kapitanom, porucznikom, także y starostom, y innym, ktorzy by kolwiek conditiei y genuentyey byli, donosząc, roskazujemy, tak miec chcąc, aby zadney przeszkody od nikogo w kupieniu sie y gromadzeniu takiego ochotnika pomieniony urodzony Pozowski do boku swego nie ponosił, ale owszem wszędzie bezpiecznie z tym ludziami tam, gdzie potrzeba droge mu ukaze, przepuszczali, zadney jednak przykrosci y uciążeniu poddanym // naszym nigdzie nie czyniąc, pod surowym woyskowym karaniem in casu contraventionis. Na co dla lepszey wiary, ręką swoją podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazalismy. Dan w Warszawie dnia III miesiaca kwietnia roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli maioris. Cancellarius regni.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.2, од.зб.16. - С.525-526 (копія).

У

*Універсал короля, щоб до 30 квітня до скарбу Речі Посполитої
зібрати півтора подимні податку*

Варшава, 24 квітня 1649 р.

Jen Kazimierz z Bozey iasli krol Polski (повн. тит.).

Wsiem wobiec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, oznajmuujemy, a mianowicie wielebnym wielmoznym urodzonym obywatelom woiewodstw y ziem panstw naszych Koronnych, uprzejmie y wiernie nam milym. Iz gdy na przyszłem seymie szczeniwej koronacyey naszey per legem publi[li]cam stanely declaracyie woiewodstw y ziem cum assecuratione, ze na zaplate dwoch cwierci woysku ordynacyinemu kwarcianemu oprócz dwoyga podymnego // na zaplate woyska suplimentowego pozwolonego na seymikach powiatowych ducta proportione dwoch cwierci zasług obmyslone podatki byc miały. Tedy, stosując woysko to ordynacyine kwarciane y capitulatią zoldu im przychodzącego dostateczną, z wiadomością panow rad naszych, przy boku naszym na ten czas będących, uczyniwszy, uznalismy, iz z woiewodstw, ktore hostili calamitate nie są dotknięte, ledwie pultora podymnych zold dwoch cwierci wystarczyc moze (a to non excludendo zadnych salaria exaktorum et ab iuratis desertatorum). Na czym wszytkim, poniewaz całosc Rzeczyptej zawisła y nam obmyslanie oycowskie nalezy, wszech obywatelow panstw naszych Koronnych pilnie żądamy y paterne admonuiemy, aby per amore[m] Patrie dla prętszego y ochotniejszego ściągania sie woysk pod regiment wodzow naszych takowe podatki, pultora podymnego, naidaley ultimis diebus aprilis anni prae[se]ntis to do Warszawy do sкарбу Rzptej za quitami wielmoznego podskarbiego naszego koronnego praesisae wniesione y oddane byly idque sub paenis retentoribus pecuniae Reipu[bli]cae legibus sancitis. Gdyz lubo assignationes et calculationes thesauri chorągwiom na zaplate z woiewodstw y ziem chcelismy // ordinowac, tedy, propter varietatem summ przychodzących, quadrowac sie nie mogly, a przy tym y chorągwie onemi contentowac sie, ani acceptowac dla niesposobnosci y odleglosci mieysc nie chceli. Wczym y my sami, iako bonum Reipub[li]cae, tak disiunktionem żołnierzow, ktorzy by miasto odpory y wstrętu nieprzyiacielowi z assignatiami po woiewodztwach y ziemiach cum periculo Reipublicae czas niepotrzebnie trawili. Upatrując do tego medium supericus expressum, za zgodą panow rad naszych przystąpilismy, y tym listem y uniwersalem naszym wszech obywatelow panstw naszych y powtor[n]e pilnie żądamy y napominamy, aby takowe pultora podymnego na czas naznaczony, to iest ultimis diebus aprilis, do sкарбу koronnego do Warszawy zwiezli. A dla więgszey wagi y wiary, iako tez y prętszey wiadomosci kazdego, takowe uniwersaly nasze do grodow podac y publikowac roskazalismy. Ktore, reką naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąc roskazalismy. Dat[um] w Warszawie dnia

XXIV miesiąca kwietnia roku Panskiego MDCXLI dziewiątego panowania naszego Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Locus sigilli maioris cancelar[iae] regni. Ioannes Casimirus rex.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.207-209; також ф.13, оп.1, т.376. - С.757-759 (обидва - копія).

XI

*Два листи короля для режіментарів Карла Фр. Корнятка,
щоб мешканці міст та сіл не чинили їм перешкод, а сприяли
комплектувати чотириста найманців.*

Варшава

*A) 5 травня 1649 року;
B) 28 травня 1649 року.*

A)

Jan Kazimierz etc.

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie urzędом naszym grodzkim y mieyskim, y wszыtkim innym łaske naszą krolewską wier. nam mili. Przypowiedzielismy urodzonemu Karolowi Franciszkowi Korniaktowi, dworzaninowi naszemu, służb na czterysta draganow, aby one iakonaiprędzey na nasze y Rzeczypteу potrzeby zebrał y do obozu stawał. Ktorych to draganow, gdy po miastach y miasteczkach naszych zbierac y gdziekolwiek verbowac przez urodzonego Jakuba Maiora capitana lubo porucznika y chorążego swego będzie, chcemy to miec po wier. waszych y onym roskazuiemy, abyscie w. wier. wasz., dawszy wiare // temu naszemu uniwersalowi, capitanowi temuz, albo ktoremu on poruczy officerowi, wolno y bezpiecznie te dragony zbierac y werbowac dopuscili, y przy oswiadczeniu wszęlakey ludzkosci chlebem z ochoty swey, byle to było nie z ucieżeniem poddanych naszych, opatrowac nie zbraniali sie, inaczey nie czyniac dla łaski naszej. Co dla lepszey wiary reką swą podpisuiemy y pieczęc koronną przycisnac roskazalismy. Dan w Warszawie dnia V miesiąca maia roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.2, од.зб.16. - С.369-370. Також ф.13, оп.1, т.376. - С.829-830 (обидва - копія).

B)

Jan Kazimierz z Bozey łaski król Polski (повн. тит.).

Wszem wiehcie y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie starostom, podstarostom, dzierzawcom, burmistrzom, raicom, wciom, ławnikom y wszystkim obywatelom miasta naszego Krasna y dobr Władysława Przemyskiego, także wsi Boryni i Jabłonowa cum attinentiis y wszystkich dzierzaw, y wsi tym ze starostwom przyległych, wier. nam miłym łaske naszą królewską, wier. nam mili. Iż dla porządniejszego wyprawienia się do obozu na terazniejszą Rzeczypospolitey potrzebe naznaczylismy zciagnienie reimentowi urodzonego Karola Franciszka na Białosokach Korniakta w dobrach naszych mieście Krasne, także wsiach Władysława Przemyskiego Boryni, Jabłonowie i wsiach im przyległych. Dla tego pilnie żądamy po wier. waszych y tym naszym listem rozkazujemy, abyście wier. wasze, gdy tam pomieniony reiment urodzonego⁵ Korniakta, który w sobie czterysta draganow ma miec, przyciągnie, przy oświadczeniu wszelakiey ludności chleba według możności swoiey udzielic nie zbraniłi się ale y owszem ochotnego (było to było nie z uciemieniem ubogich poddanych naszych, którzy na stanowisku ieznym ludziom nie więcej z włoki zynności y do trawienia nad to, coby złotych szesciu, a w ciągnieniu z domu nad to, coby groszy dziesięciu, wagę według ceny zwyczajney wynosiło, według declaracyey około tego od nas wydany, dawac nie powinni) wydali dla łaski naszej. Dan w Warszawie dnia XXVIII miesiąca maia roku Panskiego MDCXLIX panowania królestw naszych Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex. Tomas Vieyski, sekretarz k.j.mci.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.2, од.зб.16. - С.465. Також ф.13, оп.1, т.376. - С.1023-1024 (обидва - копія).

XII

*Лист короля до старости львівського Ієроніма Сенявського
та уряду Львова про заходи по обороні міста.*

Варшава, 6 травня 1649 р.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae (повн. тит.).

Urodzonemu Hieronimowi Sieniawskiemu, staroscie Lwowskiemu, y sławnemu urzędowi tegoż miasta Lwowa, wiernie nam miłym, łaske naszą królewską. Urodzony y sławetny, wiernie nam mili. Izesmy tego doznali pod incursyją terazniejszą nieprzyziacielską iako wiele szkodliwe były y do obrony miasta przeszkodzaiące budynki, blisko na przedmiesciach mieskich leżące tak, ize // gdy był nieprzyziaciel następił przez to same miasto tamteczne, expugnare y zruinowac mogli by był.

⁵ Дописано над рядком.

Przetoz my, uwazaiac iako to rzecz byla wiele szkodliwa y miastu tamoczemu permisiosa, tudziez in posterum zabiegaiac temu, aby, strzez Boze, tam to miasto, na ktorego calosci wiele tamtym kraiom y wszystkiey naszey Rzeczyptej o ruinie nie przyszlo, pilnie wier. waszych napominamy y miec chcemy, abyscie nikomu cuis cumque status et conditionis in suis iur[is]dictionibus zadnych ladunkuw tak murowanych, iako y drzewianych wystawac nie dopuszczali az comisarze nasi, ktorzy tam ziada dimensuracia uczynia. A to dla tego, aby nieprzyiaciel facilem aditum ad vallum et munia ciuitatis miec nie mogl. W czym abyscie wier. wasze indemnitati suae zabiegali y powtor[n]e napominamy y koniecznie miec chcemy. Inaczey nie uczynia wier. wasze, dla laski naszey y powinności urzędu swego. Na co dla lepszej wiary y pewności, ręka nasza podpisawszy się pieczęć nasze koronną przycisnąć roskazalismy. Dan w Warszawie dnia VI miesiąca maja roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli maior[is] cancel[ariae] reg[iae]. Albertus Krzycki reg[iae] m[aiestat]is secretar[is].

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.280-281 (копія)

XIII

*Універсал короля про скликання львівської комісії
20 травня для ліквідації призначених боргів для війська.*

Варшава, 10 травня 1649 р.

Jan Kazimierz z laski Bozey krol Polski (повн. тит.)

Wszem wobiec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, a mianowicie wielmoznym urodzonym comisarzow naszym na comisyą lwowską z seymu szesliwey koronacyey naznaczonym, uprzej[mie] y wier. nam milym laske naszą krolewską wielmozni y urodzeni, uprzej[mie] y wier. nam mili. Iz my, upatruiać niebiespieczenstwo, na Rzeczptą następuiaće, a zatym trudności a wokowania osob do odprawowania comisyej lwowskiey exui seymu szesliwey koronacyey naszey pro die 20 may anni pra[es]en[tis] liquidacyey dlugow woyskowych zlozoney naznaczonych. Poniewaz pomienione osoby, do niey nalezace, tak z komisarzow, iako y woysku deputowanych, non sine discrimine y nie bez omieszkania y umnieyszenia w takiey szczuplosci, w iakiey sie woysko Rzeczyptej znajduie, sluzby woiennej na czas ten ze odprawowania comisyej praefigowany y determinowany zechac by musieli. Przetoz my z pany radamy, przy boku naszym bedacemi, te wyszey wspomienione w zaciaciu // y dokonczeniu uwazaiac difficultates one ex senatus consullo, differe[nty] do czasu ynszego umyslismy. Ktory to czas po tym immediat[e] następuiaćym w rychle seymem y seymikami powiatowemi zlozyc y praefigowac zechcemy tak, aby sie pomieniona

comisya ex mente legis przez tych ze wielmoz. urodzon. comis. y deputatow z seymu szczeniwey koronacyey naszej na to destianowanych odprawila. Tudziez y relacyey nam y Rzeczyptej dostatoicznie przez nich ze referowana byla. Co my tak do wiadomosci uprzej[mosci] y wier. waszey, iako y niszym, komu to wiedziec nalezy, przywadzac [dla] lepszey wiary, ręką sie naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie dnia X mca maia roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego y Szwedz[kiego] pierwsze[go] roku. Thomasz Vieyski, sek. j.k.mci. Locus sigilli maior. cancel. Ioannes Casimirus rex.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.284-285 (копія).

XIV

*Універсал Яреми Вишневецького про збір Руського воєводства
12 червня 1649 р. у Вишні.*

Ярослав, 30 травня 1649 р.

Jasnie wielmozni, wielmozni mciwi p.p. senatorowie, dygnitarze, starostowie y wszyscy wobec obywatele woiewodztwa mego Ruskiego, moi wielce mciwi p. pwie y bracia.

Długo poglądaiac a longe na uspokojenie Rptej, in alto usługi moje w. wciom m. mciwym panom y braci zostalawem silentio, poki przy ustawicznym j.k.mci pieczołowaniu iaka kolwiek cum rebellus zostawala pokoiu nadzieia. Ale kiedy afflictae na ten czas Patria fatalia tempora y samego j.mci pana woiewody Kiiowskiego, ad sedandos praesentes motas comisarza sententia, [ze] nic innego, tylko cieszkie belli nam denuntient tempestates. Tandem my miłością Oyczyzny lubo to z twardego snu invidiey ocknionemu, zbliżyc sie tu y o swoiey do usług w.w.m.mciwych panow ochocie denuntiare przychodzic. Więcy s tą, która pro fide obligata Oyczyźnie, debeo odezwać sie powinnością wiedząc zwłaszcza, ex mente j.k.mci y Rptej dwoie iuz wici (w.wm. m. mciwym panom wiadome) do pospolitego ruszenia są wydane. Tego ia, iako zawsze optabam salutis nostra causa, tak y teraz nie inny sposob bacze reparandi nos, o których slabo // Oyczyzna na przeszłym seymie radziela, tylko ten, aby una eademque nie defencionis tylko (iako niektorzy extra periculum constituti rozumieli), ale restitutionis calej Rptej zostalawa w nas meta et animus. Uvazaiac tedy woyska szczuplosc, slabe contra tot hostium molimina posielki, ten ieden securitatis nostrae zostae argument, aby extrema pericula extremis reprimantur viribus. A lubo to ieszcze o trzecich wiciach non constat, ale wiedząc o pewnych niebespieczeństwach, które nostro parieti naipierwiey groza, te ochote moje do usługi w.wciow m.p.p. ante occupando czas zamieszany propono, prosząc y zycząc, abyscie wm. m. panowie, mianowicie, ktorzy prinsipalum dignitate,

temu woie[wodz]twu praelucetis, y zpolnie ze mną sie wczesnie per castellanatus o porządku woieniym znosieli, y innym ich mciom ad summenda arma more maiorum invitamento beli. Do namowienia zas czasu generalnego popisu⁶, sporządzenia pułkow y p.p. rothmistrzow obrania pro die decima secunda juny do Wisni, gdzie y ia praestolabor, wm.m.m. panowie congressu, ziechac sie raczeli. Zeby inclitum, to iest nobile w[oielow]dztwa naszego teritorium, gdy da Bog przy boku j.k.mci na kon wsiedz przydzie tak w porządku, iako y w gotowosci exemplo praecat caeteris z wysoką imienia swego swawa. Do czego ia pro mea exigua opera w.w.m.m.p.p. do pomoc y lacescitus vires moie wszytkie applicare zostae gotow, oddawszy na ten czas w laske w.w.m.m. panow moie uprzeyme sluzby. W Jaroslawiu d[ie] 30 may 1649. W. wciow moich wielce m.milych panow uprzeymy brat y sluga Michał Korybuth, xiąże na Wisniowcu y Łubnach, woiewoda Ruski.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.959-960. Також у від. рукоп. ЛНБ АНУ, Оссол., 225/II, л.223 (обидва - копія).

XV

Лист короля до шляхти, щоб вона була готова до видання третього поклику.

Варшава, 7 червня 1649 р.

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн.тит.).

Wielmożny wielebny urodzeni, uprzeymie y wiernie nam mili, samemu tylko naywizszemu Panu są posłuszne iniuctae necessitatis leges, czego wszytkich codzienna uczy experientia, ale y my w teraznieyszym Rptej gwałtownym razie iawnie doznawamy, zazywalismy bowiem wszytkich sposobow, ktore do ugascenia z dobrem pospolitym tak srogiego zapalu Kozackiey sweywoli sluzyli, abysmy zwierzone nam od Pana Boga panstwa ab in fessione et insultu rebellium uwolnic y w pokoju sprawowac mogli, lec nie poszly zadne pacis media do tąd od nas ultro et large przeciwko wyuzdaney chłopskiey zawziętosci, az nader ufaijącey poprzysięzonemu z poganstwem (z ktorym y teraz sie // złączyli) braterstwu y dotąd nieodmiennemu szczęściu swemu, takze zawartym z postronnemi sąsiady naszymi conspiratione nam y panom radom naszym wiadomym. Iuz tedy omni spe pacis desperata przychodzi nam parere tak gwałtowney potrzebie y w nadzieie łaski Boskiey woienne przed sie wziąć szrodki, a tak idziemy osobą naszą in hostem z pomocą Pana. Zastępow ochotnych do usługi miley Oyczyzny synow, aby do boku naszego niemieszkanie przybywali, gorąco zwywaiąc. A na ostatni ratunek y

⁶ У рукописі Оссолінських після цього записано: "...w gotowosci bydz potrzeba y..."

podpore nam y woyskom naszym, prawem opisane y nam w ręce dane, pospolite ruszenie naznacząc, na ktore trzecie wici wydac roskazemy. To tedy do wiadomosci uprzejmosci y wiernosci waszych ex convocato frequentis senatorum consulto podając, żądamy uprzejmosci y wiernosci waszych, aby sie sądy trybunalskie bez omieszkania limitowali, aby posięzonych wojewodztw y innych im poblizszych obywatele, tudziesz żołnierze w służbie woiskowej będących, bez wszelakiey distractiey nam y Rzeczyptej służyli, a wszyscy ogolem stanu szlacheckiego obywatele na odpor tak silnemu nieprzyjacielowi za trzeciemi wiciami gotowi byli. Co [nie tylko] iz powinności prawa pospolitego y swoiey do Oyczyzny miłości, ale iz samey potrzeby uprzejmosci y wiernosci waszey uczynią, nic nie wątpimy, którym zyczymy dobrego od Pana Boga zdrowia. Dan // w Warszawie dnia siódmego miesiąca czerwca roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego y Szwedzkiego pierwszego roku. Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli maioris cancelariae regni.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.526-528 (копія).

XVI

*Лист Станіслава Лянцкоронського до міських урядників,
щоб вони чинили перепони жовнірській сваволі.*

З обозу, 2 липня 1649 р.

Stanisław Lanckoronski, castellan Kamieniecki, regimentarz woyska iego krolewskiey mci, Skalski, Dymirski starosta.

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec należało, a mianowicie ich mciom panom starostom, dzierzawcom, podstarostom, burgrabiom, woytom, lentwoytom, burmistrzom, raycom, watahom albo na iakim kolwiek przełożenstwie y urzędzie będącym tak w dobrach iego krolewskiey mci duchownych, iako y w dzierzawnych szlacheckich, donosze do wiadomosci. Iz siła jest takowych, którzy gardzą usługą Rzeczyptej pod takowy afflictae Patriae czas, wyiezdając zpod chorągwi do Polski, gdzie, idąc, wielkie krzywdy y oppressye czynic zwykli włosciom iego krolewskiey mci y majątnosciom duchownym, y szlacheckim w zabranie bydła, w rabowaniu komor y w wyciąganiu roznych stacyey, im nie należących. Przetisz wielce wmciov moich mciowych panow prosze, aby wśród takowych swowolników, którzy by listu wolnego lubo hetmianskiego, pulkowniczego, rothmistrzowskiego albo porucznikowskiego nie miał, imac, dostatki wszelkie od niego odbierac, y samych, iako zdraycow Rzeczyptej, iako violatores wolności y swobod naszych Polskich, do mnie na executią przysylac raczyli. // Tym tedy uniwersalem, dawszy wmciov moim mcyom panom wszelaką na takowych złoczyncow moc, upraszam wielie, abyscie ten uniwersal do publicznych

grodzkich miast tak do miasteczek, na Lwowskim y Sokalskim goscincu będących, przesyłac raczeli iako najprędzey. Oczym nie wątpiac ze wnt. moi mosciwi panowie uczynic będącie raczyli. Powolne chęci moje braterskie łasce wmcioiw moich mciwycich panow oddaie. W obozie secunda juli anno 164 nono. Stanisław Lanckoronski, castellan Kamieniecki, starosta Skalski, Dymirski. Locus sigilli.

ЦДАЛ, ф.1, оп.1, т.236. - С.866-867. Також фрагмент універсалу - ф.1, оп.1, т.112. - С.285 (обидва - копія).

XVII

*Лист Станіслава Лянцкоронського з проханням сприяти Андрійові Крукельницькому та Станіславові Зеленці у їхній місії.
З обозу, 9 липня 1649 р.*

Stanisław Lanckorunski na Brzeziu, kasztelan Kamieniecki, regimentarz woysk iego krolewskiey mci, Skalski, Dimirski starosta.

Wszem wobec y kozdemu zosobna, komu to wiedziec nalezalo, a mianowicie ich mci p.p. zolnierzom tak na strazach, iako y po zalogach będącym, y wszelakim miastom sądowym donosze do wiadomosci. Iz idą ich mosc panowie Andrzej Krukielnicki y Stanisław Zielonka, towarzystwo chorągwi wielmoznego iego msci pana starosty sądecznego, do roth miasta swego w pilnych tak woyskowych sprawach, iako y kompaney swoiey potrzebach. Przetoz pilnie prosze w.wciow, aby wszedy wolno przepuszczani, y iako własne w potrzebach woyskowych idących, niegdzie hamowani nie byli ale wszelkie poszanowania, tak tam idący, iako nazad powracaiaicy, mieli y ony[m] iako woyskowym noclegow y popasow nie bronili, ale po miastach y wsiach chleba nie zalowali. Na co, aby tym lepsza wiara dana byla, reką moją podpisawszy własna, pieczęcią oznaczyc roskazalem. Datum w obozie die nona juli anno Domini millenimo sexcentesimo quadregesimo nono. Stanisław Lanckorunski, kasztelan Kamieniecki, starosta Skalski, Dimirski. Locus sigilli.

ЦДАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.614 (копія)

XVIII

*Універсал короля про видання третього поклику для Белзького воєводства.
З обозу під Красним Ставом, 18 липня 1649 року:*

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, a mianowicie dignitarzom, urzędnikom, starostom y wszytkim innym

ludziom y obywatelom wojewodztwa Belzkiego wiernie nam miłym łaską naszą krolewską, uprzejmie y wiernie nam miły. Aczkolwiek wydalizmy niedawno uniwersały, ktoremi, iako inszych poblizszych y barziej niebezpieczeństwu podległych, tak wojewodztwa Belzkiego obywatelom, uzywalizmy, aby sie do boku naszego z ochoty swey stawali dla dania tym predszego y skutniejszego odporu nieprzyziacielowi. Jednak isz po wydaniu tych uniwersalow, wzielizmy wiadomosc o oblezeniu przez nieprzyziaciela obozu y woyska naszego. A na ten czas do ratunku Oyczyzny y dania odsiecz y scisnionemu woysku naszemu nie mamy inszego prodkiego sposobu, gdyz tak predko generalne pospolite ruszenie za wydaniem trzecich wici stanac do nas nie moze dla odległych wojewodztw. Tedy wojewodztwu Belzkemu wydaizmy te trzecie wici, roskazuiz, aby do nas pro die XXVII july pospolitym // ruszeniem stawali sub paenis de belli expeditione sancitis, ktore na kozdym nieposluszny extendowac kazemy. Ktorzy uniwersal aby do akt był wpisany y na zwyczajnych mieyscach publikowany, miec chcemy. Dan w obozie pod Krasnym Stawem dnia XVIII mca lipca roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego I y Szwedzkiego II roku. Ioannes Casimirus rex. Andreas Trzebicki regens cancelariae regni maioris m.p. Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.1, оп.1, т.236. - С.889-890 (копія)

XIX

Універсал белзького воеводи про збір війська в Белзі 26-го числа.

З Раколуп, 20 липня 1649 р.

Jasnie wielmoznym, wielmoznym moim wielce mciwym panom y braciey przy oddaniu braterskiej moiey powolnosci.

Rozumiem, iz zadnemu z wm. moich mciwych panow y braciey nie jest bynamniej tajno, iako w zlosciwey swoiey ten hardy rebellizant, nie ustawaiac imprezie, do tego wszytkiemi zmierza silami, iako by nam // spolną do ostatka mogli ruinowac Oyczyzne. Nie mniey y to, ze iego m.m. pan nasz milosciwy dla wstrętu boku nieprzyziacielowi (ktory iuz floram et robor militiæ ciężką obsidią od dni kilkunastu scisnal pod Zbarazem) sam swą osobą possibi[li]s postępuie non tardis. Do ktorey ochoty, iako niedawnymi dniami przez uniwersały swe, tak teraz iusz generalnemi na wszytkie Koronę ostatniemi do boku swego stawienia sie na dzien XXVII pr[æ]sents necessituie wiciami. Zaczmy y ia z powinności swoiey tak do praw o pospolitym ruszeniu (a zwlaczca anni 1621), iako y do woley jego k.mosci przychylaiac się poprzędam tym uniwersalem y prozbą moią abyscie wm. moi mciwi panowie y bracia względem skutecznego namowienia poprzędu na dzien XXVI eidem w Belzie stawic sie raczyli. Gdzie y ia iunctis consiliis, iako y dextra, nieomieszka przybyc do

zaczego congressu wm. moich wielce mciwych panow y braciey, ktorzych na ten czas milosci z powolnemi służbami memi oddamsie pilnie. W Rakolupach XX july roku Panskiego MDCXLIX. Krzysztof Koniecpolski, woiewoda Belzki, Stryyski starosta. Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.1, оп.1, т.236. - С.887-888.

XX

*Універсал короля про видання третього токлицу
на посполите рушення.*

З оboзy під Красним Ставом, 20 липня 1649 р.

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, a mianowicie dignitarzom, urzędnikom, starostom y innym wszystkim stanu rycerskiego ludziom y obywatelom woiewodztwa Ruskiego ziemie Lwowskiej, uprzej[mie] y wier. nam milym łaske naszą krolewską, uprzej[mie] y wier. nam mile. Aczkolwiek niedawno wydalismy uniwersaly nasze, ktoremi naznaczymy, iako ynszym wszystkim, tako y woiewodztwu Ruskiemu popis na dzien XI miesiaca augusta. Iednak iz po wydaniu tych uniwersalow wzielismy wiadomosc o oblezeniu przez nieprzyziaciela obozu y woyska naszego. A na ten czas do ratunku Oyczyzny y dania odsieczy scis[k]nionemu woysku naszemu nie mamy inszego prętszego sposobu tedy, iako wszystkim inszym woiewodztwam, tak y woiewodztwu Ruskiemu wydaemy te trzecie wici, rozkazuiac abyscie uprzej[mosci] y wier. w.w., zaniechawszy iusz, y nie czekaiac popisu, do nas pospolitym // ruszeniem iako na[y]predz[e]ly pro die 30 july stawali porządkiem woiewodztwa swego zwyczajnym, gdziekolwiek na ten czas z woyskiem będziemy, z ktorym dali przeciwko nieprzyziacielowi pomykamy sub paenis de expeditione bellica sancitis, ktore na kozdym nieposlusznyim extendowac kazemy. Na co dla prentszey wiadomosci roskazuiemy, aby byl ten uniwersal do akt grodzkich wpisany y na mieyscach zwyczajnych publikowany. Dan w obozie pod Krasny[m] Stawem dnia dwudziestego mca lipca roku Panskiego MDCXLIX panowania krolewstw naszych Polskiego pierwszego a Szwedzkiego drugiego roku. Andreas Trzebicki regens cancelariae maioris. Locus sigilli maioris cancelariae reg[iae]. Ioannes Casimirus rex.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.657-658. Також ф.7, оп.1, т.40. - С.445;
ф.13, оп.1, т.376. - С.1147 (всі - копія)

XXI

Універсал короля про налагодження системи забезпечення війська провіантом через магистрів провіанту королівського.

З обозу під Замостям, 23 липня 1649 р.

Jan Kazimierz z Bozey łaski krol Polski (повн. тит.).

Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, a mianowicie dignitarzom wszytkich dobr naszych, takze miastom, miasteczkom y wsiom naszym krolewskim oznaymuiemy. Iz my, zabiegaiac tym krzywdam, ktorze by przez zolnierza naszego dziaz sie miały w miastach, miasteczkach y wsiach naszych y dalszemu spustoszeniu ich, oraz chcac, zeby woysko nasze miało zywnosc dla siebie y dla koni, zlecielismy magistrum prowiantow naszych, aby z miast y dobr naszych krolewskich zywnosci zaciągali, w dobrach ziemskich szlacheckich upraszali. Roskazuiemy tedy wszytkim dzierza // wcom dobr naszych krolewskich, takze urzędom miast, miasteczek naszych, aby zywnosc taką do obozu naszego oddawali, iako im registr przez magistrum prowiantow naszych podany będzie. Ludzi zas stanu szlacheckiego ządamy, aby dla miłości Oyczyzny tey ze zywnosci dla woyska naszego ładowali, iako o to od magistrum prowiantow naszych uzywani będą. Gdzie zas obozowi dawac sie przydzie, starac sie będą dzierzawcy nasi y urzędy mieyskie, aby zywnosci za pienądze do obozu wozic y dodawac kazali, gdzie kazdemu płacic będą według słusznosci, o co takze y ludzi stanu szlacheckiego ządamy. Dan w obozie pod Zamosciem dnia dwudziestego trzeciego mca lipca roku Panskiego MDCXLIX panowania naszego Polskiego pierwszego, Szwedzkiego drugiego roku. Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.747-748 (копія).

XXII

Універсал короля про призначення уряду на час своєї відсутності у поході.

Замостя, 23 липня 1649 р.

Jan Kazimierz (повн. тит.).

Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, uwazaiac aby nainieysza krolewa jey mci pani małzonka nasza naimilsza pod czas terazniejszego pospolitego ruszenia, do ktoregosmy sie, uslyszawszy o wielgiey potędze nieprzyiaciela domowego y o scisłym oblężeniu od niego woyska naszego y Rzeptey przez wydanie trzecich wici udali, gdy my tu osobą naszą krolewską y woyskami naszymi za całosc Rzeptey sie zastawiamy, przy wszelakiem bezpieczenstwie y dostoiensctwie wzykły residenty warszawski

zostawała. Przychodzi nam naznaczyc y zostawic przy krolewey jey mci na te residowanie, stosując sie do Constitutiei anni milles[si]mo sex[centess]imo vigessim[us] primi, do ktorey sie Constitutio o pospolitum ruszeniu na seymie szcieszliwey koronacyey naszey uczyniona we wszystkim referuie, dla więszzego jey] krolew. jey mci biespieczestwa rady y uslugi pewne osoby ex ordine senatorio officialium et equestris, ktore to osoby z pewnemi slugami swemi (gdysz rozumiemy, ze kazdy senator y urzędnik koronny, iako przed tym, tak y teraz pod to pospolite ruszenie obeyc sie nie moze bez slug stanu szlacheckiego sobie potrzebnych y wygodnych)⁷, y ktorzy by do tey generalney expediciey względem possessyi dobr ziemskich zalezec nie mieli, lubo podług teyze Constitutiei od tego pospolitego ruszenia wolni bydz maia, iako bylo pod czas pierwszego pospolitego ruszenia za naiasnieyszey świętey pamieci krolewey jey mci Constantyi paniey matki naszey naymilszey y nas samych, gdysmy ieszcze w mlodych leciach byli. Iednak my in supplementum Constitucyi o pospolitum ruszeniu na koronacyey naszey postanowionej praecavendo et consulendo indemnifati tych wszytkich nizey napisanych y specyficowanych tak same osoby, iako y slugi iech poss[ess]ionatos tym reskriptom naszym krolew[skim] de plenitudine potestatis et auctoritatis n[ost]rae regiae seymem nam coronationis daney od pospolitego ruszenia czyniemy nie ynaczey, tylko iakoby w tey expediciey generalney p[os]połu z nami z woiewodztwy swemi byli, kiedy obecnie z osobami swemi y znacznemi ludzmi pocztami wprzod naiasnieysz[ą] krolew[ą] jey mci pani[ą] nasze malzonke naimilsz[ą] przystoynie uc[z]cic, tudziesz y mieyscie re // sidenty naszey in omni casu zastaniac będa powinni tych tedy mianowac y zostawic sie nam zdalo (далі йде їхній поіменний перелік, загалом 84 особи)⁸ // miasto Warszawie. Ktorych to wyszey mianowanych y w tym liscie po imieniu y nazwisku napisanych, od tey generalney expeditey uwalniamy, co wszytko do akt grodzkich warszawskich wielmoznemu castelanowi gniezninskemu, ochmistrzowi krolewey jey mci podac roskazalismy. Na co sie dla lepszey wiary y pewnosci ręką naszą podpisalismy y pieczęć koronną przycisnuc kazalismy. Dan w Zamosciu dnia dwadziestego trzeciego mca lipca roku Panskiego tysącznego szescset czterdziestego dziewiętego. Jan Kazimierz, krol. Locus sigilli, maioris cancelariae regni. Albertus Krzycki regiae m[ai]es[t]r[at]is sekretarius.

ЦДІАЛ, ф.13, оп.1, т.376. - С.1398-1400. Також ф.13, оп.2, од.36.16. - С.717-718 (обидва - копія).

⁷У рукописі дужки не закриті.

⁸ Див. додаток до універсалу.

Додаток

Список осіб, котрі повинні були залишитися при канцелярії:

Миколай Красновський, арцибіскуп львівський, Андрій Лещинський, біскуп хелмінський, підканцлер коронний, Адам Сангушко, волинський воевода, Ян Лещинський, каштелян гнєзненський, Лукаш Опалінський, маршалок великий коронний, Ян Миколай Данилович, підскарбій великий коронний, Адам Казановський, маршалок надвірний коронний, кс. Ян Гембіцкй, секретар канцлера великого коронного її мил. королеви, Мартин Старчовський, референдар коронний, Самуель Рильський, підкоморій коронний, Оссолінський (ім'я пропущене), підскарбій надвірний, Криштоф Гембіцкй, крайчий коронний, Ян Грибовський, староста варшавський, Фірлей (ім'я пропущене), підкоморій любельський, Зигмунд Опацкй, урядник краківський, Зигмунд Оборський, підкоморій черський, Владислав Вітунський, хорунжий густинський, Войцех Гіжіцкй, стольник віленський, Миколай Варшавський, ловчий черський, Андрій Яхінський, мечник бельський, Януш Оборський, дворянин її мил. королеви, Юрій Плятембек, староста черстинський, а також Самуель Опацкй, Якуб Сумінський, Лукаш Грабський, Юрій Владислав Юдіцкй, Павло Смолінський, Филип Утиний, кс. Валер'ян Юдіцкй, Юрій Лешевський, Миколай Ольбрихт Вольський, Станіслав Журовський, Валентій Крашевський, Павло Казомський, Петро Требінський, Самуель Слотвицький, Ян Вальде, Сімон Бачевський, Мартин Гемоевський, Даджилог Ословський, Мартин Пневський, Ян Бедлінський, Доброгост Броніковський, Петро Неневський, Стефан Перхлінський, Францішек Мясковський, Якуб Бжезіньський, Миколай Божеховський, Феліціан Заклика, Криштоф Жулінський, Станіслав Росінський, Томаш Карвовський, Владислав Рудницький, Криштоф Кольчинський, Всебор Яшевський, Вінцентій Соколовський, Теодор Добжанський, Станіслав Пулковський. Королівським скарбом та скарбом всієї Корони мали завідувати: Станіслав Студзінський, підчашій гостинський, Станіслав Глоговський, секретар королівський, а також Станіслав Уханський, Адам Свентоховський, Сімон Вофчинський, Йозеф Блендовський, Станіслав Осенковський, Флоріан Передмирський, Петро Монастирський, Андрій Рембевський, Станіслав Міклашевський, Криштоф Завацький, Миколай Даджибога (!), Ян Закревський, Александр Гіжі, Миколай Глоговський, Збігнев Оборський, Ян Надворовський, Теофіл Мокрицький, Петро Грабський, Александр Лоський, Ян Малінський, Андрій Радзановський, Станіслав Росновський, Петро Пенський, Чивоевський (ім'я пропущене).

XXIII

*Лист каштеляна сяноцького до військових загонів,
що спішили на допомогу королю під Зборів,
з якого видно про незібраність посполитого рушення.*

З-під Глинян, 18 серпня 1649 року.

Andrzej z Boguszyc Boguski, kastellan Sanocki, wiadomo czynie, komu to wiedziec nalezy, a mianowicie ich mciom panom wojewodom, kastellanom, urzednikom, pulkownikom, rotmistrzom y wodzom wojewoctw y powiatow, sciagajacym sie do boku krola jego mci, pana naszego milosciwego. Iz idac z powiatem naszym Sanockim za obwieszczeniem j.k.m. do obozu generalnego, a widzac zatrudnione przescie, tedy dla wiegszego zgrupowania zatrzymalemsie y z powiatem moim, y z lnszemi ludzmi (ktorzy tak z ochoty swey, iako y za pienadze powiatowe do k.j.m. ida) pod Gliniany. Przeto upraszam wm. moich incyrych panow y braci peramore Patriae, abyscie wm. copredzey pospieszali a pod Gliniany sie sciagali, dla zadnych wiesci, ani incertum rumorem nazad (uchowaj Boze) nie iteruiac sie. Do tak zszedszy sie do kupy, snadniey conuactis viribus impedim[en]tu itineris, uprzatnac periclitantem Patriae ratowac bedziem mogli. Krol, jego mc, we Zborowie szczesliwie sie z nieprzytacielem ucieni. Tatarow iezli by w tamte kraie wybaczeli (ktorych iest maia potega), nieobawialisie y owszem na nich bezpiecznie nastepowali. A my za pomocą Bożą onym wstret uczyniemy. Milosci przy tym braterskiey z sluzbami memi pilnie sie oddaie. Dan // w obozie pod Gliniany die decima octawa augusti anno D[omi]ni millenimo sexcentesimo quadragessimo nono. A ten uniwersal, aby wedlug zwyczaju do grodow byl przyiety y publikowany, urzedu grodzkiego prosza. Andrzej Boguski z Boguszyc, kastellan Sanocki m.p. Locus sigilli. Jan Adam ze Zmigroda Stadnicki na Lisku, podkomorzy Sanocki.

ЦДІАЛ, ф.9, оп.1, т.399. - С.761-762 (копія).